

În clandestinitate

O femeie tânără supraviețuiește în Berlin 1940-1945

Memoriile Mariei Jalowicz Simon

De Getta Neumann

Marie Jalowicz în 1944

Este o mărturie pe cât de incredibilă, pe atât de adevărată. Evreica Marie Jalowicz a supraviețuit anilor dictaturii hitleriste în inima imperiului nazist, în Berlin. Timp de 3 ani a locuit ilegal, cu documente false, în 19 locuri diferite, ajutată de vreo o sută de oameni, unii cumsecade, alții ticăloși, comuniști și naziști.

După eliberarea din 1945, a reluat legătura cu un vechi coleg de școală, Heinrich Simon, care emigrase în Palestina în 1939. Simon s-a întors la Berlin, s-au căsătorit, au avut doi copii și amândoi au făcut o carieră universitară, Heinrich Simon, profesor de iudaistică și filosofie arabă, Marie, profesoară de literatură și istorie culturală a antichității clasice la Universitatea Humboldt din Berlin. Fiul lor Hermann Simon, istoric și director al Fundației Neue Synagoge Berlin – Centrum Judaicum, a înregistrat povestea mamei sale, puțin timp înainte de decesul ei în 1998. După 15 ani de editare a transcripțiilor celor 77 de benzi și verificare minuțioasă a persoanelor menționate și a evenimentelor, relatarea acestei lupte extraordinare pentru viață a fost publicată sub titlul *Untergetaucht. Eine junge Frau überlebt in Berlin 1940 – 1945*. Cartea, imediat tradusă în engleză și franceză, a fost primită cu stupefacție admirativă de cititori și de critici.

Marie Jalowicz își atribuie supraviețuirea norocului. Hazardul este factorul principal în orice poveste de supraviețuire, afirma ea într-o prelegere în 1993 despre U-

Boote, "submarine", cum erau numiți cei în clandestinitate. Personalitatea ei a jucat, totuși, un rol covârșitor, cu toate că nimic nu o predestina "carierii" de luptătoare. La 19 ani rămâne orfană, mama murind de cancer în 1938, iar tatăl, avocat care își pierduse dreptul de a-și exersa profesia, în 1941. Marie a crescut într-un mediu familial pătruns de tradiția iudaică și de idealul sionist, de cultura lui Goethe, Bach și Kant. În 1942, când o familie după alta primește ordinul de deportare, tânăra femeie ajunge la concluzia că deportarea însemna sfârșitul. În toiul pregătirilor pentru deportare, unchiul ei este indignat că Marie nu poartă steaua galbenă, nu înțelege de ce ea nu se conformează măsurilor naziste. Răspunsul ei: "Vreau să supraviețuiesc".

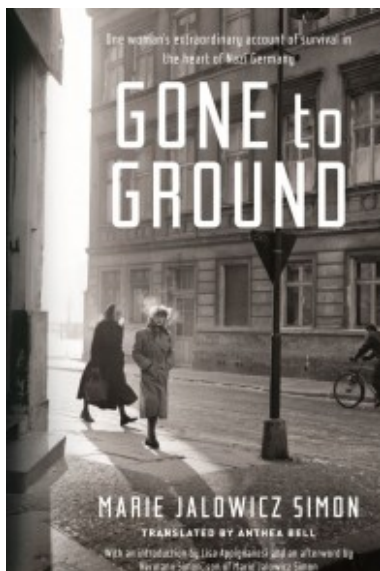
Inteligența, luciditatea, ingeniozitatea, curajul și voința de a trăi o salvează. Unele episoade din periplul ei sunt de-a dreptul amuzante. Cu aplomb, declară poștaşului că persoana cu numele Marie Jalowicz a fost deportată și astfel dispare din evidența evreilor din Berlin. Improvizând rapid, reușește să îi convingă pe polițiștii veniți să o aresteze că trebuie neapărat să dea o fugă să cumpere pâine. Ajunsă în stradă în cămășuță de noapte, primește o haină de la un bătrân, mulțumit că poate să joace o festă naziștilor. La un moment dat, locuiește la un nazist care "miroase" pe evrei de la o poștă și are, încadrat pe perete, un fir de păr care ar fi aparținut câinelui lup al Führer-ului.

Pentru a nu fi remarcată, se confundă cu mediul înconjurător: vorbește dialect berlinez, folosește expresii vulgare, scuiță, se ferește să amintească ceva ce i-ar putea trăda educația. Locuiește un timp cu un olandez de treabă, dar cu năravul de a o lovi cu cizma. Vânătăile sunt un camuflaj util, spune Marie Jalowicz. Se logodește cu un chinez, apoi cu un bulgar, cu care ajunge în Bulgaria, dar nu reușește să evadeze în Turcia și se întoarce în Germania, în gura lupului. Adoptă identitatea unei femei, Johanna Koch, protectoarea ei, cu care are o relație ambivalentă. Adăpostită de o pereche de comuniști, este nevoită să suporte noaptea vizitele bărbatului. De multe ori plătește în natură. Nu există oameni buni și răi, nici apartenența politică, nici nivelul de cultură nu sunt criterii pentru omenie. O prostituată o ajută, nu din principiu, ci din pură generozitate și compasiune. O bătrână, nazistă până-n rărunchi, îi devine apropiată.

1.700 de evrei au supraviețuit în Berlin din cei vreo 7.000 care au încercat să supraviețuiască în clandestinitate, iar în toată Germania, 7.000 din aproximativ 15.000. Asta înseamnă mii de oameni care au ajutat concret, alte mii care știau de existența acestor "submarine". Când un vânzător îi oferă o bucată de cânat, Marie își dă seama că el îi cunoaște identitatea și nu numai el, ci jumătate din cartier. Ba

unii, în mod discret, veghează asupra ei. Nu a fost denunțată. În perioada când făcea muncă obligatorie la Siemens, contramaistrii erau atât de cumsecade, că se întreba des: "Wie konnte es zu dieser furchtbaren Judenverfolgung kommen? Es gibt hier eigentlich gar keine Antisemiten, die Leute sind doch alle nett." (Cum s-a putut ajunge la oribila prigoană a evreilor? De fapt, nu există antisemiți, toți sunt cumsecade.) Stereotipurile care ne structurează viziunea asupra lumii sunt puternic zgâlțâite în povestirea Mariei Jalowicz, în care se înghesuie germani naziști și germani comuniști, comuniști altruști și comuniști fanatici și cruzi, evrei deștepți și evrei limitați, evrei solidari și generoși și evrei egoști și trădători.

Nici urmă de de patos sau de autocompătimire în narațiunea sobră, directă, fără intenția de a obține efecte speciale. Marie Jalowicz povestește despre sine, despre alții, despre evenimente, pe un ton neutru și detașat de observator, fără pic de sentimentalism, cu o sinceritate absolută. Rare sunt expresiile de indignare, de revoltă. Nu se cruță pe sine, dar nici pe alții. Pe alocuri poate da impresia de a fi dură, intransigentă, insensibilă. Din postfața scrisă de Hermann Simon, aflăm că după război, Maria Jalowicz a suferit două crize de depresie puternice. Apoi a tăcut până aproape de sfârșit. Nu putem decât să ne înclinăm în fața personalității ei puternice, a vitalității și francheței ei, a triumfului ei asupra voinței de a o distruge, în fața acestei mărturii fulminante.

Coperta cartii in engleza

Marie Jalowicz la vartă de 62 de ani